

**Uchwała z dnia 3 października 1996 r.
II UZP 18/96**

Przewodniczący SSN: Teresa Romer, Sędziowie: SN Jerzy Kuźniar (sprawozdawca), SA Mieczysław Bareja.

Sąd Najwyższy, z udziałem prokuratora Witolda Bryndy, w sprawie z wniosku Józefa B. przeciwko Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego-Oddziałowi Regionalnemu w R.P. o emeryturę rolniczą, po rozpoznaniu na posiedzeniu jawnym dnia 3 października 1996 r. zagadnienia prawnego przekazanego przez Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Lublinie postanowieniem z dnia 25 czerwca 1996 r. [...] - do rozstrzygnięcia w trybie art. 391 KPC.:

Czy w wyniku ponownego rozpoznania w związku ze zgłoszeniem nowych dowodów sprawy zakończonej prawomocną decyzją Zakładu Ubezpieczeń Społecznych przed wejściem w życie obowiązującej obecnie ustawy rolnej, należy przyznać emeryturę na podstawie ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin (Dz. U. z 1989 r., Nr 24, poz. 133 ze zm.) podlegającą wypłacie w zbiegu z emeryturą rolniczą, czy w oparciu o przepisy ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U. Nr 71 z 1993 r., poz. 342 ze zm.)?

p o d j ą ł następującą uchwałę:

Prawomocna decyzja odmawiająca przyznania emerytury rolniczej przewidzianej ustawą z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin (jednolity tekst: Dz. U. z 1989 r., Nr 24, poz. 133 ze zm.), nie stanowi przeszkody dla ponownego ustalenia prawa do tego świadczenia na podstawie dotychczasowych przepisów, także wtedy, gdy nowy wniosek osoby zainteresowanej został złożony po wejściu w życie ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz. U. z 1993 r., Nr 71, poz. 342 ze zm.), o ile spełnione są przesłanki wymienione w art. 80 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267 ze zm.).

U z a s a d n i e n i e

Przedstawione zagadnienie prawne powstało na tle następującego stanu faktycznego:

Wnioskodawca Józef B., urodzony 1 lipca 1921 r., złożył wniosek o przyznanie emerytury rolniczej, powołując się na okresy pracy po ukończeniu 16 roku życia i przedstawiając akt notarialny [...] z dnia 10 kwietnia 1981 r. sprzedaży prowadzonego gospodarstwa rolnego o powierzchni 3,73 ha. Wniosek złożony został w dniu 12 czerwca 1990 r.

Decyzją z dnia 24 lipca 1990 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w W.

odmówił uwzględnienia wniosku, po ustaleniu, że do okresu prowadzenia przez wnioskodawcę gospodarstwa rolnego i pracy w nim można zaliczyć okres od 1976 r., to jest od decyzji o tak zwanym uwłaszczeniu, do 1981 r. - łącznie 5 lat. Decyzją z tej samej daty emerytura została natomiast przyznana żonie wnioskodawcy Mariannie B.

W dniu 26 lipca 1994 r. wnioskodawca ponowił wniosek, dołączając do niego zaświadczenie Urzędu Rejonowego w B.P. z dnia 12 lipca 1994 r., z którego wynikało, że objął on w posiadanie w roku 1957, na podstawie ustnej umowy darowizny, gospodarstwo rolne o powierzchni 2,90 ha po rodzicach żony. W uzupełnieniu wniosku złożył następnie akt notarialny z 22 czerwca 1963 r. dokumentujący kupno łąki o obszarze 1 ha 9a 55 m². Decyzją z dnia 7 listopada 1994 r. organ rentowy, Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego-Oddział Regionalny w R.P., ponownie odmówił przyznania dochodzonego świadczenia w oparciu o przepisy ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin (jednolity tekst: Dz. U. z 1989 r., Nr 24, poz. 133 ze zm.), a odwołania wnioskodawcy oddalił Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Lublinie, wyrokiem z dnia 7 lutego 1996 r. W uzasadnieniu Sąd przyjął, iż wnioskodawca przez wiele lat pracował zawodowo poza rolnictwem i prowadzenie gospodarstwa rolnego nie stanowiło dla niego głównego źródła utrzymania. Od 1981 r. pobiera on emeryturę z tytułu pracy pozarolniczej w okresie od 16 maja 1956 r. do 15 stycznia 1959 r. w Gminnej Spółdzielni "S.C." P. i od 1 czerwca 1953 r. do 2 lipca 1981 r. na kolei. Do powyższych okresów zatrudnienia doliczono okres służby wojskowej od 2 grudnia 1944 r. do 2 maja 1946 r., a decyzją z dnia 7 grudnia 1990 r. przyznano wnioskodawcy wzrost świadczenia "z tytułu prowadzenia gospodarstwa rolnego od 1 lipca 1977 r. do 31 grudnia 1983 r."

Rozpoznającemu rewizję wnioskodawcy Sądowi Apelacyjnemu w Lublinie nasuwały się wątpliwości prawne przedstawione w przytoczonym zagadnieniu. W świetle zebranych dowodów, nie jest wątpliwe - zdaniem Sądu - iż wnioskodawca od 1957 r. był początkowo posiadaczem, a następnie właścicielem gospodarstwa rolnego o powierzchni 2,90 ha, a od 1963 r. - po nowych pomiarach - 3,79 ha. W części gospodarstwo to pochodziło z darowizny rodziców żony, a w części z umowy sprzedaży. Potwierdza to akt własności ziemi z dnia 8 września 1976 r. oraz akty notarialne.

Skoro stosownie do art. 2 pkt 4 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin, przez gospodarstwo rolne rozumiało się, będące własnością lub znajdujące się w posiadaniu tej samej osoby nieruchomości rolne, jeżeli stanowiły lub mogły stanowić zorganizowaną całość gospodarczą, gdy powierzchnia użytków rolnych tego gospodarstwa przekracza 1 ha, wnioskodawca był rolnikiem w rozumieniu art. 2 pkt 1 tej ustawy. Okres od 1957 r. do sprzedaży gospodarstwa w roku 1981, wynoszący 23 lata 3 miesiące i 10 dni podlega w związku z tym zaliczeniu do wymaganego, w myśl art. 15 ust. 1 pkt 2 ustawy, okresu prowadzenia gospodarstwa rolnego lub pracy w nim, a okres do 25 lat może zostać uzupełniony pracą w gospodarstwie rolnym rodziców, od 2 lipca 1937 r. do powołania do służby wojskowej w dniu 2 grudnia 1944 r., na podstawie art. 17 ust. 1 pkt 1 ustawy. To wszystko dawałoby podstawę do przyznania emerytury rolniczej, gdyż nie było wątpliwe opłacanie składek na ubezpieczenie od 1 lipca 1977 r. do 10 kwietnia 1981 r., natomiast wątpliwości budzi podstawa prawna takiej decyzji.

Pierwszy wniosek z dnia 12 czerwca 1990 r. został załatwiony odmownie pra-

womocną decyzją w dniu 24 lipca 1990 r., a ponowny wniosek złożony został już pod rządą ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz. U. z 1993 r., Nr 71, poz. 342 ze zm.), która przewiduje wypłatę tylko jednego świadczenia.

Sąd Apelacyjny zajmuje stanowisko, że skoro wniosek złożony został pod rządą ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. i do dnia 31 grudnia 1990 r. zostały spełnione wymagane warunki dla przyznania emerytury, istnieją podstawy do przyznania tego świadczenia w oparciu o poprzednio obowiązujące przepisy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Ustawa z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 268) przyjęła w art. 35 ust. 1 zasadę pobierania jednego tylko (własnego) świadczenia rolnego. W art. 35 ust. 2 ustawy przewidziano łączenie pobierania takiego świadczenia z prawem do innego świadczenia o charakterze rentowym w tzw. zbiegu, który polegał na wypłacaniu wybranego przez rolnika świadczenia, zwiększonego o połowę drugiego.

Nowelizacja powyższej ustawy dokonana ustawą z dnia 24 lutego 1989 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin oraz o zmianie ustawy o podatku rolnym (Dz. U. Nr 10, poz. 53) i zmiana art. 35 ust. 1 i 2, wprowadziła - od dnia 1 stycznia 1989 r. generalną zasadę pobierania jednego świadczenia, z wyjątkiem zbiegu świadczenia rolniczego z prawem do renty inwalidzkiej wojennej, wypadkowej i świadczenia zagranicznego. Jedynie osobom, które miały przed tym dniem ustalone prawo do emerytury lub renty za przekazane gospodarstwo rolne oraz do innych świadczeń, zagwarantowano prawo do pobierania tych świadczeń na poprzednich zasadach, tj. w zbiegu.

Gdyby przekazanie gospodarstwa nastąpiło do dnia 31 grudnia 1989 r., także byłaby podstawa do wypłacania świadczeń według dotychczasowych zasad. Ta możliwość została przedłużona, o ile wniosek o świadczenie rolnicze został zgłoszony do dnia 30 czerwca 1990 r., a gospodarstwo rolne zostało przez osobę ubiegającą się o świadczenie zbiegowe przekazane do dnia 31 grudnia 1990 r. - ustawa z dnia 24 lutego 1990 r. o niektórych warunkach funkcjonowania ubezpieczenia społecznego rolników indywidualnych i członków ich rodzin w 1990 r. (Dz. U. Nr 14, poz. 90).

Obecnie obowiązująca ustawa z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz. U. z 1993 r., Nr 71, poz. 342 ze zm.) utrzymała zasadę wypłacania jednego, wybranego świadczenia (art. 33 ustawy), z wyjątkami dotyczącymi zbiegu świadczenia rolniczego z rentą inwalidzką wypadkową, wojenną, z tytułu pobytu w obozie koncentracyjnym, w związku ze służbą wojskową oraz ze świadczeniem z instytucji zagranicznych, ale w art. 107 zagwarantowała stosowanie przepisów dotychczasowych w przypadku zbiegu prawa do emerytury lub renty z ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych...z prawem do takich świadczeń z innego ubezpieczenia społecznego.

Przedstawienie tych ogólnych uwag wydaje się uzasadnione, wobec sposobu sformułowania przedstawionego zagadnienia prawnego oraz okoliczności sprawy, w tym zwłaszcza niewątpliwego zgłoszenia pierwszego wniosku o świadczenie emerytalne rolnicze w dniu 12 czerwca 1990 r., przekazania (sprzedaży) gospodarstwa rolnego w

roku 1981 oraz pobierania emerytury z tytułu pracy na kolei od dnia 3 lipca 1981 r. Tak ustawa z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych... (art. 41 ust. 1), jak i ustawa z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (art. 52 ust. 1 pkt 2) przyjęły możliwość - w wypadkach nie unormowanych ustawą a dotyczących postępowania w sprawach świadczeń - stosowania przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin, a więc ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267 ze zm.), zwanej dalej ustawą o z.e.p. oraz przepisów wykonawczych wydanych na jej podstawie, a dotyczących zasad postępowania.

Zgodnie z art. 80 ust. 1 ustawy o z.e.p. prawo do świadczeń lub ich wysokość ulega ponownemu ustaleniu na wniosek osoby zainteresowanej lub z urzędu, jeżeli po uprawomocnieniu się decyzji w sprawie świadczeń zostaną przedłożone nowe dowody lub ujawnione okoliczności istniejące przed wydaniem tej decyzji, które mają wpływ na prawo do świadczeń lub ich wysokość. Ustawa nie określa granic czasowych w których wniosek może być złożony, co oznacza, że może to nastąpić w każdym czasie, o ile są spełnione przesłanki zawarte w przepisie (przedłożenie nowych dowodów lub ujawnienie okoliczności istniejących przed wydaniem decyzji, mających wpływ na prawo do świadczeń lub ich wysokość). To swoiste wznowienie postępowania, nie jest wznowieniem postępowania sądowego, przewidzianym przepisami KPC, nie ma też charakteru wznowienia postępowania przewidzianego w art. 145 § 1 KPA i w przeciwieństwie do nich, nie jest ograniczone czasem wystąpienia z takim wnioskiem. Instytucja ta dotyczy postępowania przed organem rentowym i znajduje zastosowanie także w przypadku, gdy prawo do świadczeń ustalono orzeczeniem organu odwoławczego, bądź gdy prawo do świadczenia nie zostało ustalone, to znaczy gdy została wydana decyzja odmowna. Przedstawione zasady postępowania znajdują potwierdzenie w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 20 września 1978 r., II UZP 7/78 (OSNCP 1979 z. 3 poz. 48) jak i wyroku z dnia 8 października 1986 r., II URN 182/86 (OSNCAP 1987 z. 12 poz. 212), czy wyroku z dnia 8 maja 1991 r. (II URN 28/91, Sł.Pracownicza 2/92, s. 26). W wyroku z dnia 29 czerwca 1993 r., II URN 64/92 (OSNCP 1994 z. 2 poz. 46) Sąd Najwyższy również stwierdził, że "art. 80 ust. 2 ustawy o z.e.p. nie stoi na przeszkodzie ponownemu rozpoznaniu przez organ rentowy na wniosek zainteresowanego sprawy, w której prawo do świadczeń zostało ustalone wyrokiem sądowym".

Jest niewątpliwe, że w sytuacji ponownego rozpoznawania sprawy w trybie art. 80 ust. 1 ustawy o z.e.p., bada się ponownie prawo do świadczenia osoby wnioskującej wznowienie postępowania na podstawie stanu prawnego istniejącego w chwili wydawania pierwszej decyzji w sprawie, niezależnie od jego ewentualnych zmian, chodzi bowiem o swego rodzaju kontynuację postępowania, nie zaś o nowy wniosek złożony na podstawie nowych przepisów. Należałoby przyjąć, że nowy wniosek złożony w dniu 26 lipca 1994 r. był w swej istocie wnioskiem o ponowne ustalenie prawa do świadczenia na podstawie ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin, wobec przedłożenia nowych dowodów. Zauważyć zresztą należy, że tak organ rentowy, jak i Sąd Wojewódzki odmówiły przyznania wnioskodawcy dochodzonej emerytury rolniczej, badając jego uprawnienia w myśl przepisów tej ustawy.

Wszystko to przemawia za przyjęciem, że prawomocna decyzja wydana na

podstawie ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych nie stanowi przeszkody do ponownego ustalenia prawa do tego świadczenia, także wtedy, gdy wniosek o to zostanie złożony po dniu wejścia w życie ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, o ile zostały spełnione przesłanki zawarte w art. 80 ust. 1 ustawy o z.e.p.

Z tych wszystkich względów orzeczono jak w uchwale.

=====